

Merhaba

merhabahaber.com

f /akademiksayfalar

KADEMİK Sayfalar

Kurucusu: Dr. Mehmet Ali UZ

Yayın Kurulu: Dr. Mehmet Ali UZ - Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU - Ahmet ÇELİK - Ali İŞİK - Av. Serdar CEYLAN - Hasan YAŞAR
maliz@merhabagazetesi.com.tr - saimsakaoglu@hotmail.com - celikhahmet66@hotmail.com - baskuyulu@gmail.com - srceylan@hotmail.com - hyasarkonya@gmail.com

YUSUF ESEROĞLU HOCA'DAN HATIRALAR (3)

Arif Hoca ile ilgili bazı hatıralar

1911 yılında Erzurum/Hınıs'ın Hacılar köyünde dünyaya geldi. Babası Hacı Efendi, annesi Hatice Hanım'dır. Rus işgali ve Ermeni mezâlimi sebebiyle daha beş-altı yaşlarında iken ailesi ile birlikte Konya'ya hicret etti. Uzun yıllar Kalecik Mahallesi'nde bir evde yaşadılar. İlkokulu, Gazi Mustafa Kemal İlkokulu'nda bitirdi. Ağabeyi Abdurrahman Etik'te aynı mahalle halkındandı.

Gençlik yılları, işten işe koşarak ve çalışarak geçti. İlahî bir sevk-i tabii ile kitapçılığa başladı. Önce seyyar, sonra da yerleşik olarak İplikçi Camii köşesinde, daha sonra da eski İş Bankası karşısındaki dükkânında kitapçılık yaptı. Kitapçılık onun hayatında bir dönüm noktası idi. Onun dükkânı, Konya münevverlerinin buluşma ve sohbet yeri idi. Durmadan okuyordu. Önce Farsça'ya başladı. Mesnevî'yi, defalarca aslından okudu. Arkasından şarkın diğer klasikleri geldi.

Arif Etik, Kalecik Mahallesi'nde oturduğu sıralarda Makbule Hanım'la evlendi. Bu evlilikten Eşref ve Enver adında iki oğlu, Hüsniye isminde bir kızı oldu. Aile daha son-

ra Sultanşah Caddesi'ndeki evlerine taşındı. Deha derecesinde bir zekâya ve lisan öğrenme yeteneğine sahipti. Farsça'dan sonra, okuyup yazacak kadar Arapça öğrendi. Arapça ile ilgili kitaplar yazdı. İmam Hatip Okulu'nda hem Arapça, hem de Farsça okuttu.

Meramını anlatacak kadar İngilizce'ye, eser verecek kadar Klasik Türk Musikisi'ne vâkıftı. Merhumun sohbetlerine doyum olmazdı. Nev-i şahsına münhasır insanlardan birisi idi. Hususi toplantılarda, ilahiler, kasideler ve Mevlid-i Şerifer okurdu. Dersleri zevkle takip edilirdi. Bazen dersi olduğu yerde keser, tahtaya Farsça beyitler ve hikmetli sözler yazardı. Şark klasiklerinden binlerce beyit ezbe-

Dr. Mehmet Ali UZ

rinde idi. Bazen de duyulmadık hikmetli fıkralar anlatırdı. O gerçekten adı gibi ârif bir insandı. Ârifane ve zarifâne sözleri çoktu. Adamın birisi, Mesnevî'den müstehcen gibi gözüken bazı hikayelere takılınca, Mevlâna ve Mesnevi aleyhinde konuşma cüretini gösterir. O şahsa verdiği cevap müthiştir:

Arif Etik Hoca'nın, Kolay Arapça (Konya 1961), Notalarıyla İlahiler (Kazım Etik ile birlikte Konya 1960), Ferheng-i Farisi (İstanbul,

Arif Etik Hoca (1911-1992)

Mevlâna'da Manevî Görüş (İstanbul 1964), Şems ve Mevlâna (İst. 1982) gibi eserleri vardır.

Onun asıl eserleri yetiştirdiği talebeleridir. Merhum, Haki Efendi ile yakın dosttu. Fahri Efendi ve Hacı Veyiszade Hoca'mıza büyük saygı ve muhabbeti vardı. Fahri Efendi için, "Fahri Efendi, gerçekten içi mücevher dolu bir çekmeceydi ve açılmadan gitti" derdi. Döneminin değerlerini yakinen tanıdı. Arif Hoca, uzun yıllar Farsça derslerimize girdi.

Yusuf Hoca, yirmi yıl kadar Arif Hoca ile yakın olmuştur. Onunla ilgili pek çok hatıra nakleder. Arif Hoca bazen kendiliğinden konuşur, bazen de konuşmak istemez. Onu konuşturacak sebepler ortaya atarlar. Necip Fazıl gibi diğer insanlardan farklı olduğunun farkında olan Arif Hoca da, bunu zaman zaman ortaya koyar.

Bir gün Yusuf Hoca, Ali Osman Koçkuzu ile birlikte Arif Hoca'yı ziyarete giderler. Arif Hoca, konuşma sırasında: "Bütün edebiyatçıları toplayın, karşıma getirin" deyince Ali Osman Bey, Arif Hoca'nın ne demek istediğini anlar ve: "Olur mu, hocam" der. Arif Hoca bunu yanlış

anlar. Arif Hoca: "Sen hocanın onların hakkından gelemeyeceğini mi sanıyorsun" diye kızar. Ali Osman Bey: "Hocam hiç altmış kiloluk pehlivanla, seksen kiloluk pehlivan yarışabilir mi? Siz seksen kiloluk, onların tamamı altmış kiloluk pehlivan. Hiç sizin hakkınızdan gelebilirler mi" deyince Arif Hoca sakinleşir ve bu söz hoşuna gider.

Arif Hoca son zamanlarında biraz unutkanlık yaşamaya başlar. Bir pazar Yusuf Hoca, Arif Hoca'yı köyüne gezmeye götürür. Oradan da Dedeler Köyü'ne eniştesine giderler. Eniştesi, misafirlere saç böreği ikram eder.

Ertesi günü eniştesi Konya'ya gelmiş. Bir ara da Yusuf Hoca'nın yanına uğrar. Müftülükte otururken üstlerine Arif Hoca gelir. Sohbet sırasında bir ara Arif Hoca, Yusuf Hoca'nın eniştesine döner ve: "Valla, kardeş! Sizi bir yerden tanıyordum gibiyim" der. Bunun üzerine Yusuf Hoca: "Yahu, hocam! Dün eniştemin evinde saç böreği yedik. Daha börek midemizde duruyor, ne çabuk unuttun" deyince Arif Hoca bir papağan fıkrası anlatır ve: "Eyyvah! Emekler boşa mı gitti" der.

Arif Hoca her olayla ilgili yeri geldikçe bir fıkra anlatırdı. Okulda da ders verirken böyle yapardı. Hoca, bir gün ders anlatırken bir arkadaşın başka bir şey ile meşgul olduğunu fark etti. Yanına gitti. Arif Hoca, arkadaşın kendi dersinden sonra yapılacak olan bir imtihana çalıştığını gördü. Arif Hoca: "Yahu, çocuk! Sen evde yapacağını burada yapıyorsun" dedikten sonra çok güzel bir fıkra anlattı. Fıkra biraz müstehcen olduğu için burada anlatamıyorum.

Bir zamanlar Mesnevi'deki beş altı müstehcen fıkra sebebiyle Mevlâna'yı kötülemeye kalkmışlardı. Bunlardan birisi, Arif Hoca'ya bunu söyleyip Mevlâna'yı tenkit etmeye kalkınca hoca sinirlenir. Arif Hoca: "Mesnevi bir saraydır! Bir sarayda

nadide salonlar, odalar, içi çeşit çeşit yiyeceklerle dolu kilerler, mutfaklar ve antika eşyalar bulunur. Tabiatıyla saraylarda tuvaletler de bulunur. Sen sinek gibi vızıldaya vızıldaya uçmuş ve doğru tuvaletin deliğini bulmuşsun! Sonra Mevlâna herkesin idrakine göre söyler. Senin idrakin ancak bu kadar olduğu için, Mesnevî’de o kadar güzellikleri görmeyip, bir kaç hikayeye takılmışsın!” der.

Arif Hoca bir gün İstanbul’dan uçağa biner. Fransa’da, Mevlâna ile ilgili bir toplantıya katılacaktır. Yanında oturan bir profesör de, Fransa’ya bu toplantı için gitmektedir. Profesör, hocanın durumuna bakar. Onu biraz küçümser. Bir ara Hoca’ya yanına Mevlâna’nın hangi kitaplarını aldığını sorar. Arif Hoca: “Hiç bir kitabını almadım” deyince, Profesör: “Ben Mevlâna’nın beş altı kitabını aldım” der. Adam, hocayı daha da küçümser. Sohbet devam ederken Arif Hoca, Mevlâna’dan onlarca beyit ve rubaiyi ezberinden okuyunca profesörün gözleri fal taşı gibi açılır. Arif Hoca’ya son derece saygılı bir tavır takınmaya başlar.

Bir gün Durmuş Ali Erfidan’ın evinde bir sohbet toplantısında dırlar. Toplantıda Konya İlahiyat Fakültesi dekanı Orhan Karmış, Prof. Dr. Ali Osman Koçkuzu, Mustafa Uzunpostalcı gibi birçok profesör vardır. Arif Hoca, Ahmet Yesevî’den pek çok şiir okur. Bir ara Arif Hoca, Yusuf Hoca’ya döner ve: “Öyle anlı şanlı profesörlere bakma. Onlar, bunların hiçbirini bilmezler” der. Tabii oradakilerin hoca-ya söyleyecek bir şeyleri yoktur.

Ahmet Baltacı bir gün sohbet sırasında Arif Hoca’ya: “Hocam, seni bir gün Hadim’e götürüyüm” der. Fakat bir fırsatını bulup gidemezler. Arif Hoca Hadim’e gitmeyi çok arzu eder. Hadim’e gidemeyince Arif Hoca’nın aklı bu işe takılır, kalır. Bu olayı birçok yerde anlatır. Hoca anlatmadığı zaman da, toplantıdaki bazı arkadaşlar olayı kaşyarak hocayı konuşturmaya çalışırlar. Arif Hoca bir tilki fıkrası anlatır. Vaktiyle bir tilki çukura

düşmüş. Tilki çukurdan çıkmayı başaramayınca: “Eğer bu çukurdan çıkarsam bütün tavukları toplayıp onlara şu kadar darı alıp yedireyim” vadinde bulunur. Olacak ya tilki bundan sonra yaptığı bir hamle ile çukurdan çıkiverir. Tilki çukurdan kurtulunca bir taraftan: “Ben bu kadar tavuğu nereden bulacağım, bu kadar darıyı nereden alacağım” derken diğer taraftan da sekerek oynarmış. Tilki böyle sekip oynarken çukura tekrar düşüvermiş. Tilki vadinden döndüğü için ne kadar uğraşsa da çukurdan çıkmaya muvaffak olamamış, sonunda burada ölmüş.

Hoca bu fıkrayı anlattıktan sonra: *“İbret olsun, tilki size Sadık olun vadinize”* dermiş.

Hoca olayı bizim anlattığımız gibi kısaca bitirmez. Fıkradan fıkraya geçer. Arada beyitler okur. Dinleyici, hocanın anlattıklarını zevkle dinler. Hoca olayı her anlatışında birbirinden farklı şeyler söyler. Dinleyenler meseleyi bunun için gündeme getirirler.

Bir gün Hüseyin Küçükkalay’la Arif Hoca Kahramanmaraş’a gitmek üzere Konya’dan çıkarlar. Arif Hoca Adana’ya varınca bir gece otelde kalmayı teklif edince Hüseyin Küçükkalay: “Olur mu hocam Kahramanmaraş da bizi bekliyorlar” der. Arif Hoca ısrar eder: “Param var bir gece kalam” ısrarında bulunur. Neticede anlaşamazlar. Arif Hoca Adana’dan Konya’ya döner, Hüseyin Küçükkalay da Kahramanmaraş’a devam eder. Arif Hoca bunu zaman zaman anlatır, Hüseyin Küçükkalay’a kızar. Ama kızgınlığı çabuk geçer, Hüseyin Hoca’yı görünce yumuşayı verir. Arif Hoca dehasıyla, hizmetleriyle unutulmaması gereken şahsiyetlerden birisidir. Hani yukarıda: “Hafızayı beşer nisyân ile maluldür” demiştik ya Arif Hoca ile ilgili daha pek çok hatıra olması gerekir. Bunların çoğunun unutulduğunu tahmin ediyorum.

Arif Etik Hoca, 12 Aralık 1992 tarihinde vefat etti. Kabri Musalla mezarlığındadır. Allah rahmet eylesin.

Prof. Dr.
Saim
Sakaoglu

GERÇEK NASREDDİN HOCA FIKRALARINI ÖBÜRLERİNDEN AYIRT ETMELİYİZ!

[1959 yılında, Akşehir’de, Nasreddin Hoca Şenliği adıyla başlatılan Hoca’mızı tanııtma etkinlikleri bu yıl, 05-10 Temmuz 2022 tarihleri arasında yine Akşehir’de gerçekleştirilecektir: 63. Uluslararası Akşehir Nasreddin Hoca Şenliği. Bu yıl temsili Nasreddin Hoca’mızı tiyatro sanatçısı Behzat Uygur temsil edecektir. Biz de, bu kültür etkinliklerine, Hoca’mızı nasıl anlamalıyız konusunu dile getiren bir yazımızla katılmak istedik. Böylece gerçek Nasreddin Hoca hakkında bildiklerimizden bazılarının ne kadar yanlış olduğunu bir daha ortaya koymuş olacağız.]

Türk anlatma geleneğinde önemli bir konumu olan Nasreddin Hoca’nın yeri, ne yazık ki toplumumuzda yanlış anlaşılma, yanlış anlatılma gibi şanssızlıkları da beraberinde getirmiştir. Zaman zaman dile getirdiğimiz gibi, Nasreddin Hoca üzerine çalışanların ‘gönüllü’ olmaktan öte bazı özelliklerinin de olması gerekir. Türk’ü iyi tanımak, Nasreddin Hoca’yı iyi tanımak gibi hasletlerin yanında *fıkra, tip, katalog* gibi terimleri de iyice öğrenmiş olması özellikleri de aranılması gerekenler arasındadır.

Aslında, Nasreddin Hoca’yı ‘kendisi olmaktan’ çıkaran pek çok olumsuz özellik, âdeta üzerine bir leke gibi atılmıştır. Hoca’yı, gerçek hayatından koparıp

bazılarının istekleri doğrultusunda yeni bir şekle sokmak, ona yeni bir kişilik vermek son derece yanlış ve tehlikelidir. Herkesin bir Nasreddin Hoca’sı olamaz, hepimizin bir Nasreddin Hoca’sı olur. Ne yazık ki, yüzyıllar öncesinin sapık düşüncelerinin Hoca’ya yamadığı özellikleri, ‘birileri’ tarafından mal bulmuş mığrıba (magribi) gibi değerlendirilmektedir. Ülkemiz âdeta bir Nasreddin Hoca fıkraları cenneti olmuştur. Herkes istediği fıkrayı Hoca’ya bağlayarak anlatma, yazıya aktarma ve şekillendirme hakkını elde etmiş gibidir. Oysa gerçek Nasreddin Hoca fıkraları sanıldığı kadar çok değildir ve yüzlerce fıkraya onun adına bağlanmıştır.

Bu ‘yamanmış’ fıkraları Hoca’mızın üzerinden nasıl alacağız, Hoca’mızın yükünü nasıl azaltacağız? 2005 yılında ilk baskısını yaptığımız (2. bs. 2006) *Nasreddin Hoca Fıkralarından Seçmeler* adlı çalışmamıza, ona ait olduğundan kuvvetle emin olduğumuz 101 fıkrayı almış, ona ait olduğundan emin olmadığımız 44 fıkrayı da, ilgilenenleri uyarmak için eklemiştik.

Kitabımızı inceleyenler gördüklerine şaşırıp verdiler. Çünkü Hoca’mıza bağlanıp da onun adıyla bütünleşen pek çok fıkrayı biz ‘Onun değildir.’ diye elemiştik. *Ay’ı Kurtarmak, Ben Sağlığımda, Doğuran Kazan, Çömlek Hesabı, Eşini de Bekliyorlar, Ye Kürküm Ye,*

BİR NASREDDİN HOCA FIKRASI

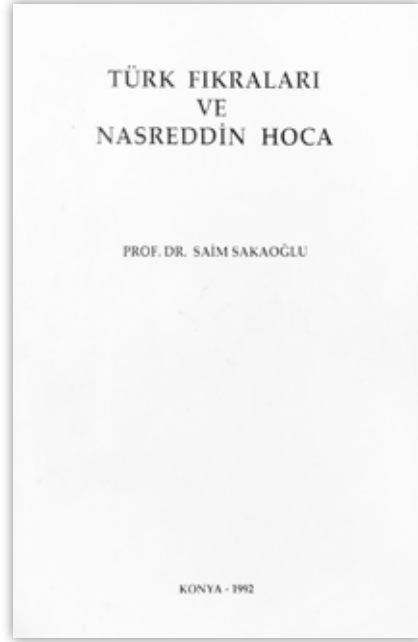
Nükteleri ile Türk dünyasında ölmez bir yer işgal eden Nasreddin Hoca, Türk ailesinin âdeta bir ferdi olmuştur. O, bizleri seven, hoşsohbet bir dede, sözlerine kulak verilen ak sakallı bir komşu gibidir. Her Türk evinde onun fıkralarını bilen bir kişi mutlaka bulunur. Onun fıkralarının anlatılmasıyla ilgili an'aneler ortaya çıkmıştır. Bazı illerimizde yaşayan bu an'aneye göre, bir Nasreddin Hoca fıkrası anlatan kimse fıkrası sayısını yediye tamamlamalıdır. Bu hususu bize Tokatlı ünlü masal ana-sı Şahadet Göl (ölümü 1972) nakletmişti. Bizler de ona daima yedi fıkrayı anlattırırız.

Bu Kedi ise Et Nerede, vb. fıkralarla bütün Hoca-Timur fıkralarını dışarıda bırakmıştık. Elbette ele-diğimiz fıkralar arasında, ahlak-sızlık aşıl原因an, müstehcen olan, dinlerken değil okurken bile yüzümüzün kızaracağı fıkralardan da örnek vermemiştik.

O hâlde, nelerin alınıp nelerin alınamayacağı konusuna yeni bir açıklık getirilmelidir. Bu konuda başta Şükrü Kurgan olmak üzere çeşitli araştırmacılar kendilerine göre ölçütler ortaya koymuşlardır.

Biz bu yazımızda farklı bir öneri ile karşınıza gelmiş bulunuyoruz. Bu önerimizi ana hatlarıyla ilk defa burada açıklıyoruz.

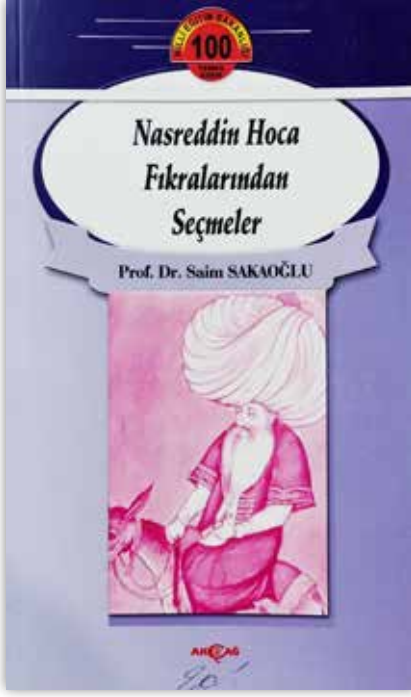
İşe, öncelikle Nasreddin Hoca'nın gerçek kimliğini ortaya koymakla başlamalıyız. Hoca kimdir? Başlıca ve vazgeçilmez özellikleri nelerdir? O; dördünü beş kuruşa aldığı yumurtaların beşini beş kuruşa satacak kadar saf (belki de ahmak) mıdır? O, Ramazan ayının 29-30 gün çekeceğini bilmeyecek kadar dinî bilgilerden yoksun mudur? O, bir insanın kulağını ısıramayacağını bilemeyecek kadar hayat tecrübelerinden uzak mıdır? Komşusunun kazanına el koyacak kadar üç kâğıtçı mıdır? Evet, bunların

hangisi gerçek Hoca'dır?

Bekri Mustafa'nın başlıca özelliği adına yapılandırılmış: Bekrilik / sürekli içen... İncili Çavuş da 'çavuş'luğundan ötürü fıkralarında yer alıyor... Peki, bizler niçin, Hoca'ya fıkralarında Hocalıktan başka donları biçiyoruz? O, mademki hoca, fıkraları da hocalığının etrafında dönüp dolaşmalıdır.

Acaba, Bulgarların Kurnaz Peter'i fıkralarında saf, bön, ahmak, alık gibi rollere soyunduruluyor mu? Bir karelik karikatürlerin kahramanı olan Mankafa Poldi,

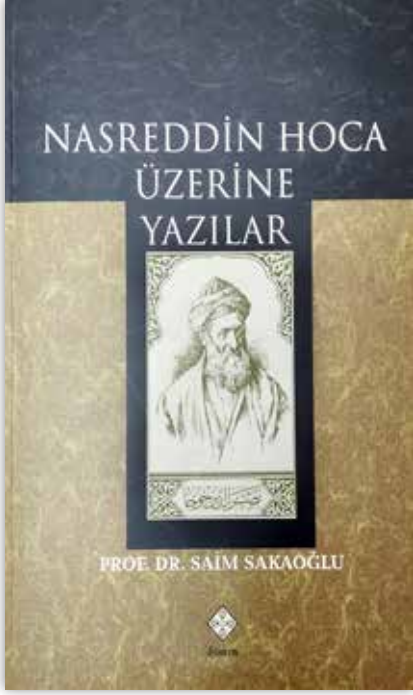
acaba kimlere akıl vermekte, kimleri kandırmaktadır? Hükümleriyle bütünleşen Karakuş'un verdiği, adil ve akla yakın bir karar var mıdır? Bektaşimizi de unutmayalım; onun fıkraları âdeta Fransızların geçen yıllardaki millî futbol takımları gibidir. O takımın kalecisi dışındaki bütün sporcuları başka ülkelerin takımlarında oynuyorlar, millî maç arifesinde ülkelerine dönüp kampa alınıyorlardı. Bizde de, bazı araştırmacılar, Nasreddin Hoca hakkında bir kitap yazacaklarsa, bütün başka kitaplardaki fıkraları kampa çağırıcısına bir kitabın sayfaları arasına alıvermektedirler.

Merhum Şükrü Kurgan'ın ortaya koyduğu kuralları Nasreddin Hoca'nın adına bağlanan 1555 fıkraya uygularsak (*Mustafa Duman, Nasreddin Hoca ve 1555 Fıkrası*, İstanbul 2008), acaba kaç fıkraya eleğin üzerinde kalabilecektir? Onun için adında Nasreddin Hoca geçen her fıkrayı, dilenci torbasını doldururcasına dağarcığıımıza

alamayız. Mahalle aralarında doluşan çöp toplayıcıları bile, torbalarına atacaklarını seçerek alıyor. Biz ise “uydur-gaydır” yapılarak Hoca adına bağlanan bütün fıkraları alıveriyoruz.

Her yönüyle sevimsiz kokular yayan, ahlaksızlık aşıl原因an, ahlakın, dinlerin ve kanunların yasakladığı ilişkileri doğal karşılayan fıkraları, adının sonunda “Hoca” olan bir insanımıza yamamayı bir marifet, hayır bilim (!) sanıyoruz! Kendilerine karşı çıkanları da, başta biz olmak üzere, “ahlak muhafızı” ilan ediyorlar. Korkmasınlar, biz onların ahlaklarına karışmıyoruz, onlar kendi ahlaklarını korusunlar. Ama iş Nasreddin Hoca'nın ahlakını korumaya gelince durup düşünsünler. Biz burada, o tür “ahlak muhafızı düşmanları”na kendi sözleriyle cevap vermek isterdik. Ama seviyeli bir okuyucunun huzurunda, o ‘bilinen’ kişilerin seviyesine inmeyi düşünmüyoruz.

Sovyetler Birliği döneminde,

bugünkü bağımsız Türk Cumhuriyetlerinde, Hoca'nın bir propagandacı olarak kullanıldığı pek çok fıkra üretilmiştir. Bu üretkenlik (!) sinema filmlerine de yansımıştı. Şimdi siz o fıkraları "Hoca fıkrası" diye dağarcığınıza atarsanız, fıkra sayısı 2222'yi, belki de 3333'ü bulabilir. Kalp para örneği, sahte fıkralara dikkat etmeliyiz.

Bir başka konu da, 'pornografik' film dünyasını bile ayağa kaldıracığına inandığımız Hoca fıkralarından bazılarının, seçkin (!) araştırmacılarına, âdeta keyif veriyor olmasıdır! Bizce, onlar aslında o tür fıkraların tamamına ulaşamayan gafillerdir. Eğer o tür fıkralardan birkaç tane daha okusalardı mutlaka utanacaklardı. Yazımızı kirletmemek için örnek vermeyeceğiz. Ama bu yıllarda, doğumunun 800. yılında andığımız bir büyüğümüzün nasıl bir insan olduğunu öğrenseydiniz, bizim böyle şeyleri yazmamızı istemezsiniz. Hoca öylesine aşa-

ğılık fıkraların kahramanı hâline getirilmiştir ki anlatmak için; edep, haya, ar, utanma vb. duygularınızdan soyunmanız gerekir.

Peki, bu fıkralar niçin uydurulmuştur? Evet, bu fıkralar yaşayan bir insan olan Nasreddin Hoca'nın başından geçenleri değil, başına örülen çorapları anlatmaktadır. Bugün olduğu gibi, Sovyet rejimi döneminde Orta Asya Türk dünyasında olduğu gibi, birkaç yüzyıllık geçmişimizde de Hoca'yı aşağılamayı hedefleyen kitleler vardı. Daha açık bir dille söylemek gerekirse 'Hocalık' kurumunu aşağılamak isteyen kurum ve kuruluşlar vardı. Onlar böylece bir önderi karalayıp küçültürken onun etraflarındakileri de kaçıracak ve belki de kendi yanlarına çekeceklerdi. Bunda başarılı olup olunmadığını, başka bir alanın bilginleri araştırmalıdır.

Kimliği ve eseri hakkında bilgi vermeyeceğimiz bir bilginimiz, ülkemizden çok uzaklarda bulunduğu yıllarda bir 'okuma' ki-

tabı hazırlar. Kitap örneklerden oluşmaktadır. Orada yer alan din adamlarıyla ilgili birkaç fıkrada da insanlarımız aşağılanmakta, toplumun gözünde kötülenmektedir. Yüzyıllarca önce Deli Birader Mehmed Gazali, *Dafü'l-gumûm Rafiü'l-humûm* adlı rezillikle dolu fıkra kitabını yazarken belki de günümüzdekilere göre daha az suçluydu. Çünkü Gazali'nin yaşayışı da eserine aldığı fıkraların canlı örnekleri gibiydi. Ya günümüzün araştırmacılarının o kapıyı aralamaları? Bizce sadece hocalık kurumuna olan öfke ve nefretlerinin dışı vurulmuş şekilleridir.

Bir noktaya daha eğilmemiz gerekecektir. Bütün özellikleriyle Kurgan'ın ve başka araştırmacıların aradığı şartları taşıyan her fıkra da Hoca fıkrası olamaz. Bu tür fıkralarda aranacak başka şartlar da olmalıdır. Daha doğrusu, Hoca adına bağlanan bu tür fıkralarda Hoca var mıdır; Hoca, o fıkraların kahramanı olabilmiş midir? Bu da önemli bir konudur. Şu fıkra, acaba Hoca'nın mıdır, yoksa Hoca'nın adına bağlanıveren fıkralardan mıdır?

Akşehir'in yakınındaki köylerin birinde oturmakta olan birkaç kişi, Hoca'yı ziyaret etmek için şehre gelmek üzere yola çıkarlar. Şehre yaklaşırlar. Hoca'nın evini bilen biri arkadaşlarına seslenir.

"Yav arkadaşlar, Hoca'nın evi şu ilerdeki ev... Ama önünde kocaman bir mezarlık var... Nasıl geçeceğiz?"

İçlerinden biri sorar:

"Yav Memet, mezarlığın etrafını dolaşalım!"

"Olmaz, yolu çok uzatırız... Zaten de epey yorulduk."

Bu sırada kapıya çıkan Nasreddin Hoca gelenleri uzaktan görür:

"Yahu, ne bekliyorsunuz? Gelse-

nize!"

"Hoca'm, geleceğiz ama mezarlıktan geçmeye korkuyoruz..."

"Korkmayın; okuyup üfleyip geçin."

Meğer gelenlerin okuması üflemesi yokmuş; 'çarpılırız' diye korkuyorlarmış. Davranışlarından gelenlerin kimler olduğunu anlayan Hoca onları yüksek sesle uyarır:

"Korkmayın, korkmayın, mezarlıktan hızlıca geçiverin, gübür gübür geçiverin... Ölüler sizi domuz zanneder, bir şeycikler yapmaz."

Evet, bu fıkranın müstehcenliği yok, Hoca'ya yakışmayan bir tarafı yok... Sadece akıl veriyor... Tıpkı gözü ağrıyan adama kendisinin dışıya gitmesiyle ilgili nüktesinde olduğu gibi (!)

Bu, belki bir Nasreddin Hoca fıkrasıdır, belki de onun adına bağlanan bir fıkradır; takdiri Nasreddin Hoca uzmanlarına bırakıyoruz.

Nasreddin Hoca ve benzeri fıkra tiplerinin, çok sayıda fıkra ile anılmaları değil, gerçekten onlara ait olduğunu kabul ettiğimiz fıkralarla anılması gerekir. Şişirilmiş sayılarla anılacak fıkra tiplerinin gerçek değerleri de anlaşılabilir. Onlardan birine ait olmayan fıkralardan yola çıkılarak hüküm verilmesi de son derece zararlıdır. 2006 yılından beri dinleyici olarak yer aldığımız ikisi uluslararası üç bilimsel toplantı ile dinlediğimiz beş konferansta Hoca'mızın özelliklerini belirlerken kimlerin nüktelerinden yararlanmadık ki? Ebu Nuvas'a, Kadı Karakuş'a, Cuha'ya bağlanan fıkralardan yola çıkarak Nasreddin Hoca'yı değerlendirdik! Evet, fıkra Hoca'dan yüzyıllarca önce kayıtlara geçmiş; bir akl-ı evvel kişi o fıkralardan bazılarını ters yüz ederek Nasreddin Hoca adına bağlaya-

rak kaynaklara almış, biz de 21. yüzyılda bu tür 'Hocalaştırılmış' fıkralardan Hoca'nın eğitimciliği, ahlakçılığı, vb. konularda hüküm veriyoruz. Ne güzel! Vietnam Kanunlarıyla adam asmak, Eskimo Kanunlarıyla adam hapsedmek gibi bir şey...

Edebiyatımızda, Zihni mahlasını kullanan 20'ye yakın şair ve âşık vardır. Osmanlı İmparatorluğuna, adı 'Mehmet' olan altı adet sultan hükmetmiştir. Belirlemeye göre Karaca Oğlan mahlasını kullanan âşıkların sayısı ondur. Ya, Türk ve İslam tarihinde adları Nasreddin/Nasırüddin olan kaç kişi vardır? Çook... Ama, siz birbirleriyle bağı olmayan bu insanlardan en az ikisini aynı kişi gibi göstermeye kalkışırsanız elinizde inandırıcı belgeler olmalıdır. 'Sansasyon' yaratırcasına birtakım bilgileri 'gerçekmiş' gibi sunmanın kesin delillere dayandırılması gerekir.

Özellikle sevip saygı duyduğumuz Nasırüddin adlı bir kişiyi toplumun gözünde daha yüce bir makamda görmek için bir adaşıyla aynı kişi imiş gibi göstermek de doğru değildir. Sizin sevdiğiniz kişi ile öbürü, mesela Nasreddin Hoca, acaba hangi yönleriyle örtüşüyor? Her gördüğümüz/okuduğumuz Nasreddin'i, kendi Nasreddin'imiz sayamayız, saymamalıyız. İki Âşık Seyranî'nin şiirlerini bir Seyranî'de birleştirmek ne kadar yanlışsa, iki ayrı Nasreddin'i/Nasırüddin'i de bir kişi gibi görmek, göstermek, sunmak ve zorlayıcı belgelerle kişileri inandırmaya çalışmak son derece tehlikelidir. Bilim, belgelere dayandığı gibi o belgelerin doğru, yansız, mantıklı ve bilime dayalı bir biçimde yorumuna da dayanmalıdır. Olaylar böyle geliştirilmediği takdirde; bilim dışı

veriler ortaya konulur ki onun yanlışlığı ispat edilse bile bırakacağı olumsuz iz kolay kolay silinemeyecektir.

Özetlersek, Nasreddin Hoca bir insandır, bir cephelidir; gündüz külahlı, gece silahlı hesabı farklı karakterleri temsil etmez. Onu, kendi özel amaçları doğrultusunda yorumlayan, sevimsiz fıkraların kahramanı olarak sunan yazar-çizer takımının da bilinçaltında yatanları iyi değerlendirmemiz gerekir. Hoca'yı olduğu gibi, gerçek kimliğiyle görmek, ona yamanmış ve asla kimlik ve kişiliğiyle bağdaşmayan özelliklerinden uzaklaştırarak ele almalı ve incelemeliyiz. Hoca, böylelerini kargımayacaktır, bundan eminiz; ama toplumumuz bu tür insanlarımızın görüşlerine büyük bir özenle eğilip doğru olmadığını araştıracaktır.

[Hoca ile ilgili ilk yazımızın tarihi 1977'dir. Daha sonra yayımlanan kitaplarımız ise sırasıyla; 1992, 2005, 2009, 2013 ve 2018 tarihlerini taşımaktadır. İlk yazımızın ilk paragrafı ile kitaplarımızın kapaklarını da sizlere sunuyoruz. İşte kitaplarımızla ilgili küçük hatırlatmalar: 1. Hoca ile ilgili ilk yazım: *Bir Nasreddin Hoca Fıkrası* (Erzurum 1977), 2. Hoca ile ilgili ilk kitabım: *Türk Fıkraları ve Nasreddin Hoca* (Konya 1992), 3. Hoca ile ilgili ikinci kitabım: *Nasreddin Hoca Fıkralarından Seçmeler* (Ankara 2005), 4. Hoca ile ilgili üçüncü kitabım: *Nasreddin Hoca* (Ankara 2009, Prof. Dr. Ali Berat Alptekin ile), 5. Hoca ile ilgili dördüncü kitabım: *Nasreddin Hoca Üzerine Yazılar* (Konya 2013), 6. Hoca ile ilgili beşinci kitabım: *Nasreddin Hoca Fıkralarından Seçmeler* (Ankara 2018). 100 Temel Eser dizisi için hazırlanmış özel baskıdır.]

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Öğretmenlerimiz: **AHMET NUSHİ KATIRCIOĞLU** (1889-1963)

Konya İmam Hatip Mektebi Türkçe öğretmenlerinden Ahmet Nushi Katircioğlu, 1305/1889'da Konya'da doğdu. Sırcanlızadeler sülalesinden Mehmet Efendi'nin oğludur.

Ahmet Nushi, ilk ve orta tahsili ni Konya'da yaptı. Konya Darülmuallimin Mektebi'nden mezun oldu. Medreseye devam ederek ilm-i akai-de kadar tahsil gördü. Sivashlı Ali Kemal ve Hanefi Efendilerden özel dersler aldı.

RESMİ GÖREVLERİ

22 Teşrinievvel 1332/4 Kasım 1916'da 250 kuruş maaşla merkez Mahmudiye Mektebi'ne tayin edildi. Ancak 20 Teşrinisani/Kasım 1334/1918'de bu görevinden istifa etti. Ahmet Nushi Bey, milli mücadele yıllarında bir müddet Şehit Sa-

Ahmet Nushi Katircioğlu (1889-1963)

dık Mektebi'nde muallimlik yaptı. Merhum Prof. Dr. Ali Osman Koçkuzu (1936-2020) onun ağzından şunları nakleder:

- İstiklal harbinde beni cepheye istediler. Merkezdeki görevimden Araplar Mahallesine nakletmek istediklerini söyleyerek: "Ya Afyon cephesine gideceksin ya da Şehit Sadık Mektebi'ne..." dediler. Ben de Alaaddin Tepesi'ne çıktım. Bir Afyon tarafına, bir de Konya Araplar mahallesindeki Şehit Sadık Mektebi'ne doğru baktım. Araplar'daki mektep bana daha yakın geldi. Oraya bir müddet devam ettim."

24 Mart 1337/1921'de 600 maaşla kuruş maaşla Ulurmak Mektebi'ne tayin edilen Ahmet Nushi sırasıyla 21 Ağustos 1337/1921'de 600 kuruş maaşla Sille Mebde-i Fuyuzat Mektebi, 5 Teşrinisani/Kasım 1338/1922'de 600 kuruş maaşla Mahmudiye Mektebi, 1 Teşrinisani/Kasım 1339/1923'te 1200 kuruş maaşla Darulhilafe Medresesi Türkçe muallimliğine tayin edildi.

3 Mart 1340/1924'te tüm medreselerin kapatılması sebebiyle görevi 12 Mart 13340/1924'te Konya İmam Hatip Mektebi Türkçe Muallimliğine nakledildi.⁽¹⁾ Bu okulun da 1926'da kapatılması üzerine ticaretle meşgul olmaya başladı. Belediye meclisi ve il genel meclisi üyeliklerinde bulundu.

1950'li yıllarda Hayreddin Karaman, Ali Osman Koçkuzu, Ziya Akman ve İsmail Efendi adlı İmam Hatip Okulu öğrencilerine İmam Nese-

(1) BYEK 59 Darulmuallim ve Darulmuallimat'a ait Ödemeler, s.51.

fi'nin Akaid'i ve İsmail Fenni Ertuğrul'un "Maddiyyun Mezhebinin İzmihlali" adlı eserlerini okuttu.

1957'de "Akaid Umdeleri" adıyla bir eseri yayımlandı.⁽²⁾

ŞİİRLERİ

Şair olan Ahmet Nushi Bey, şiirlerinde 'Nushi' mahlasını kullanırdı.⁽³⁾ Mehmet Ferit Uğur ve Sadeddin Nüzhet Bey'in hazırladıkları 'Konya Halkiyat ve Harsiyat' adlı eserde iki şiiri kaydedilmiştir.

BİRİNCİ ŞİİR

*Lem'a-i nûr-ı tecellî rûy-i rahşânındadır.
Pertev-i nâr-ı mahabbet çeşm-i fettanındadır.
Nazrada erbâb-ı dil âşüfte hâl olmaktadır
Sırr-ı sevdâ ukde-i zülf-i perîşânındadır.
Menzil-i maksûda ermek râhım tutmuştur ol,
Âşık-ı şûrîdenin kim desti dâmânındadır.*

(2) Mahmut Sural, "50 Yıl Önceden Bu Yana Konya", Yeni Konya, 8 Nisan 1976.
(3) S. Nüzhet Ergun-Mehmet Ferit, Konya Halkiyat ve Harsiyatı, Konya 1926, s.129.

*Fenn-i aşkın her fusûlin serteser hatm eyleyüp,
Hüsni-hat meşkanda tıfl-ı dil debistânındadır.*

*Nushi'ye îsâr-i cân etmek de mahz-1 zevkdir,
Çün felaket hicr ile kahr-ı firâvânındadır.*

İKİNCİ ŞİİR

*Nice sarrâf ola yâr yanmaya lü'lülerine,
Nice sayyâd ola meyl etmeye âhûlerine.*

*Edeli bağçeyi teşrîf gülü bir gör a güzel,
Utandır rûyu kızarmış bakıp ol rûlarına.*

*Ne aceb sünbülün ahvâli perîşan olmuş,
Hasedinden şaşırıp kendini gıysûlerine.*

*Ediyor ejder-i tayyâr ile tâ câna hücum,
Beni candan edecek zabt ol o câdûlerine.*

*Nice mazmûn u edâ mâyesidir etvârın,
Yazdırır hayli gazel cümle sühan-gûlerine.*

Ahmet Nushi Bey'in 1918-1919 yıllarında 19 sayı hâlinde çıkan 'Ocak' dergisinde Ahmet Necati Atalay ile birlikte kaleme aldıkları dile dair "Özdil", ve "Ata Sözüleri"

başlıklı yazıları yer almaktadır.⁽⁴⁾

TARİH DÜŞÜRMELERİ

Mengene caddesi üzerinde bulunan iki çeşmede tarih düşürmeleri vardır. Bunlardan biri Sarı Yakup Caddesi üzerindedir.⁽⁵⁾ Kitabesi şöyledir:

“Besmeleyle tas alıp iç ab-ı sükker famını

Yazdı Nushî çeşmenin tarihi cevhe-darını

Hayr ile anmak gerek ashab-ı hayrın namını”

1342/1926

(Anlamı: Besmeleyle tası eline al, şeker gibi bu suyu iç. Nushî çeşmenin tarihini (ebcet hesabıyla) şu beyitle yazdı: “Hayır sahiplerinin adını hayırla anmak gerekir.” 1342)

Diğeri ise şöyledir:

“Habbeza hayr-ı mükemmel, habbeza lutf-i amim

Geldi meydana heman, ba-avn-i sühbane’l-kerim

Eyleyüp Nushî temaşa söyledi tarih-i tâm

“Kıldı ihya iş bu mai himmet Abdurrahim 1346/1929”⁽⁶⁾

(Anlamı: Bu hayır ne kadar güzel ve ne kadar hoş bir hayırdır, mükemmeldir. Bütün varlıklara yaygın bir ilahi lütuftur. Bu hayır, kerem ve cömertlik sahibi Allah’ın yardımıyla gerçekleşti. Şüphesiz Nushi bu ha-

(4) Bakınız: Ocak, 1-9, 11, 13-17. sayılar

(5) “Konya’nın Tarihi Çeşmeleri” adlı eserde (KOSKİ Yayınları, Konya 2012, s. 197) bu çeşme hakkında şu bilgiler mevcuttur: “Yapım malzemesi düzgün kesme sille taşıdır. Taşınmaz; tek cepheli, teğet kemerli, duvara bağımlı bir sokak çeşmesidir. Kemerin oturduğu ayaklar silmelerle hareketlendirilmiştir. Kemerin altında üç satırlık kitabeye yer verilmiştir. Taşlık nişi yuvarlak kemerlidir. Musluk aynası daire formunda vurgulanmıştır. Çeşmede süsleme olarak kemer köşeliklerinde simetrik tasarlanmış iki tane gülbezek motifi bulunur. Yalak ve sekileri zemin kotunun altında kalmıştır.”

(6) A. Osman Koçkuzu, “Ahmet Nushi Katırcıoğlu Hayatı ve Şahsiyeti”, Yeni İpek Yolu Özel sy.3, Konya, Aralık 2000, s.119-128; Yalçın Dikilitaş, “Ahmet Nushi Katırcıoğlu Sıçanlızade Ahmet Ağa”, Anadolu Manşet Kültür ve Sanat, 6 Mayıs 2004, sy. 26, s.4.

yırlı çeşmeyi seyretti ve kendi kendine şöyle bir ebced hesabıyla tam tarihini düşürdü: “Bu suyu Abdürrahim Efendi’nin himmeti burada gerçekleştirildi, böylesi bir hayrı hayata geçirdi.)

NÜKTELERİ

Mahmut Sural onun hakkında şunları kaydeder:

“Rahmetli Ahmet Nushi Katırcıoğlu, Konya’da “Sıçanlızade Ahmet Efendi” diye bilinir, herkes tarafından tanınır ve sayılırdı. Çok zeki ve kültürlü bir kişi idi. Özellikle tasavvuf biliminde emsali arasında üstüne geleni yoktu. Bir oturuşta on iki börek yediği söylenirdi. Bir gün kendilerine bunu sormuştum. Bana:

- Gaç hay yavrum on iki börekten ne olur!.. cevabını vermişti. Bir kuzuyu yediğini bunu acayip karşılayanlara da kemik, sakatat ve deriyi çıkardıktan sonra geriye bir kilo et kalacağını hesabını çıkardığını söylerdi.

Rahmetlinin iri kıyım bir vücut yapısı vardı. Fizik gücünde pek yabana atılmazdı.

Yine Rahmetli Hadimli Fahreddin Kulu Hocaefendi ile (Sarı Yakup Mahallesinde) komşu idi ve çok sıkı bir dostluğu vardı. Fahreddin Efendi de onu çok severdi.⁽⁷⁾

Ahmet Nushi Bey, bir gün evinde börek içi hazırlatıp yanına almış. Aziziye Camii yanında bulunan Şeyh Ahmet Efendi Çarşısı yanında “Savcı Ahmet” adında birinin işlettiği fırına gelmiş, selamdan sonra:

- Ben yukarıya çıkayım, diyerek fırının yukarı katına çıkmış. Bu arada Savcı Ahmet Usta’ya börek içini vermiş. Usta, Ahmet Nushi Bey’in yiyeceğini bildiği için börek içini biraz fazla bulup yukarıya bağırarak:

- Ağa, hepsini fırına süreyim mi? Gelecek biri filan var mı? demiş. Ah-

(7) Mahmut Sural, “Her Yönüyle Konya”, Yeni Konya, 8 Nisan 1976.

met Nushi Bey yukarıdan:

- Canım gelene yetecek kadar iç yok ki, sen çikanı yukarıya gönder bakalım, Allah ne gösterir, demiş ve Usta'nın yaptığı tüm börekleri soğutmadan yemiş.

AİLESİ

Havva Hanım ile evli olan Ahmet Nushi Bey'in üç kızı ve Halit (d.1931) ile Taha (d.1939) adında iki oğlu mevcuttur. Halit Katırcıoğlu 31 Mayıs 2018'de Konya'da vefat etmiştir. Doktor olan oğlu Taha Katırcıoğlu ise 25 Ağustos 1978'de Konya'da vefat etmiştir.

VEFATI

Ahmet Nushi Bey, 24 Eylül 1963'te Konya'da vefat etmiştir.⁽⁸⁾ Yeni Konya gazetesi onun vefat haberi şöyle vermektedir:

“Şehrimizin tanınmış simalarından emekli öğretmen Ahmet Nushi Katırcıoğlu (Sırçanlızade) uzun zamandan beri yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak dün vefat etmiştir. Nükteleri ve bilgisi ile herkese kendisini sevdiren merhuma Allah'tan rahmet kederli ailesine başsağlığı dileriz”⁽⁹⁾

Üçler Mezarlığı'na defnedilen Ahmet Nushi Bey'in mezar taşında: “Bismillahirrahmanirrahim, Ümmetindir, kul şefaati ya Muhammed Mustafa. Sırçanlızade Mehmet oğlu Ahmet Nushi Katırcıoğlu. Ruhuna

(8) Ali Osman Koçkuzu, “Ahmet Nushi (Katırcıoğlu)”, Konya Ansiklopedisi, c.1, s. 75-76

(9) Yeni Konya 25 Eylül 1963.

Fatiha. Ö.1963” yazılır.

Allah rahmet eylesin.

Kaynaklar

- Ali Osman Koçkuzu, “Ahmet Nushi Katırcıoğlu Hayatı ve Şahsiyeti”, Yeni İpek Yolu Özel sy.3, Konya, Aralık 2000, s.119-128.
- Ali Osman Koçkuzu, “Ahmet Nushi (Katırcıoğlu)”, Konya Ansiklopedisi, c.1, s. 75-76.
- BYEK 59 Darulmuallim ve Darulmuallimat'a ait Ödemeler, s.51.
- Konya'nın Tarihi Çeşmeleri, Konya 2012, KOSKİ Yayınları
- Mahmut Sural, “50 Yıl Önceden Bu Yana Konya”, Yeni Konya, 8 Nisan 1976.
- Ocak, sy.1-9, 11, 13-17.
- S. Nüzhet Ergun-Mehmet Ferit, Konya Halkiyat ve Harsiyatı, Konya 1926.
- Yalçın Dikilitaş, “Ahmet Nushi Katırcıoğlu Sırçanlızade Ahmet Ağa”, Anadolu Manşet Kültür ve Sanat, 6 Mayıs 2004, sy. 26, s.4.
- Yeni Konya, 25 Eylül 1963.

Ercan
ARSLAN

MÂRİFETNÂME'NİN SEYDİŞEHİR'DEKİ EL YAZMA NÜSHASI (1812)

Marifetname; Erzurumlu İbrâhim Hakki tarafından H.1170 (1757) yılında oğlu Seyyid Ahmed Naîmî için kaleme alınmıştır. Eserin yazılış amacının; Dünya ve âhiretin insan için, insanın da yaratıcısını bilmek için halk edildiğini, ancak rabbi bilmenin nefsi bilmeye, nefsi bilmenin de kişinin hem kendi maddî varlığını hem fizik âlemini bilmesine bağlı olduğunu söyleyen müellif bu sebeple eserinde astronomi, fizyoloji, psikoloji ve hikmetin yanı sıra kalbî ilimlerden ve irfan alanından faydalanarak açıklamalar yapmıştır. Kitabının bir giriş

(mukaddime), üç ana bölüm ve bir sonuç (hâtîme)tan oluştuğunu belirten İbrâhim Hakki, oğlunun şahsında okuyucularına eserden çıkaracağı sonuçları, alacağı dersleri özet halinde anlatmaktadır. Mârifetnâme tasavvuf, ahlâk, kelâm ve fıkıh gibi ilimlerle, aritmetik, geometri, astronomi, fizyoloji ve psikoloji gibi disiplinlere dair dönemindeki bilgi ve kültürel birikimi ansiklopedik üslupta ele alan bir eser olup müellifin astronomi, coğrafya vb. alanlardaki yeni bazı gelişmelere vukufunu da göstermektedir. Tasavvufî-ahlâkî bölümlerdeki ifade ve üslûp özelliği onun

Marifetname, Seydişehir nüshasının ilk sayfası

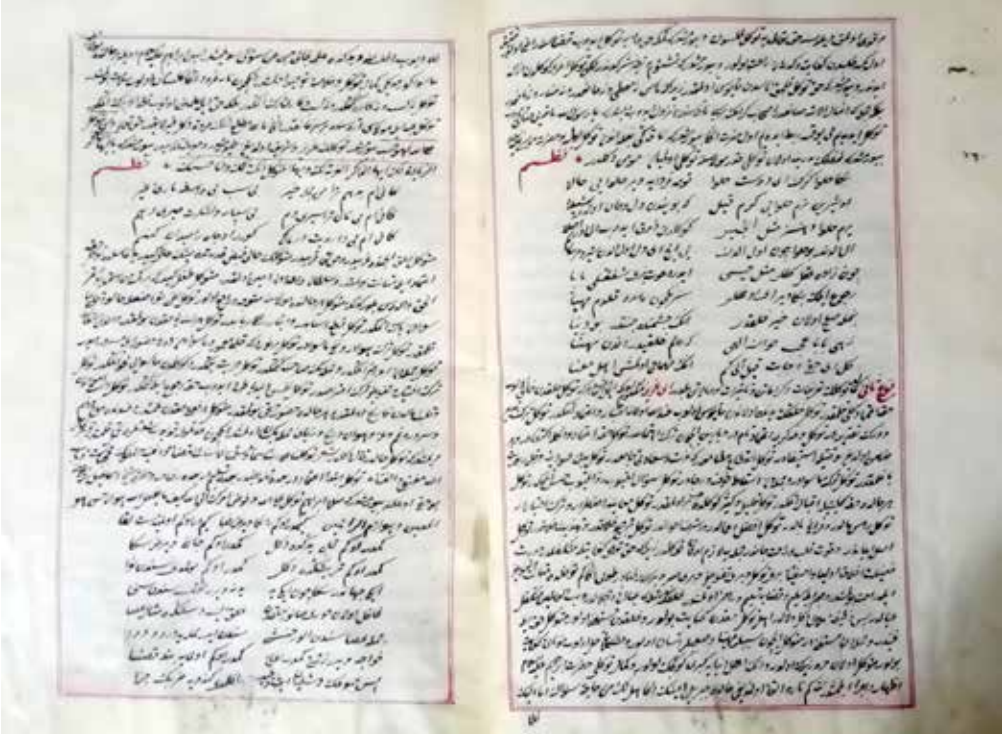
samimi Müslümanlığını, tasavvufi ilkelere kalbi bağlılığını yansıtmaktadır. Mârifetnâme'nin İbrahim Hakkı'nın en önemli eseri olduğu bilinmektedir.

Mârifetnâme'nin birçok yazma nüshası bulunmaktadır. Sadece Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki nüshalarının sayısı yirmiyi aşmaktadır. Mârifetnâme'nin yazma nüshalarından bir tanesi de Seydişehir'de kişisel bir arşivde yer almaktadır. Yakından inceleme imkânı bulduğumuz kitap 19.5x30.5 ebatlarında, açık kahverengi meşin kaplı mukavva ciltli, cildi kısmen yıpranmış, üst ve alt kapağı altın yıldız bitki dalları motifli, her iki kapağa da katı oyma tekniği uygulanmıştır. Eserin ilk sahifesi altın yıldız bezemeli, kağıdı aherli krem kağıt, sahifeler 29 satırlı olarak toplam 722 sahifeden oluşmaktadır. Eserin el yazma hattı talik olup, kitap içerisinde harita, şekil ve tablolara renklendirilmiş halde yer verilmiştir (Bu nüshanın bir yazma eser uzmanı tarafından incelenmesi elzemdir). Mârifetnâme'nin Seydişehir'deki bu nüshasının metin dışında kalan boş sayfalarındaki düşülmüş

notlar önem arz etmektedir. Şöyle ki arka kapak iç sahifesinde kitabın ilk sahibinin ismi kırmızı mürekkeple şu ifadelerle yer almaktadır: "Bu kitabın sahibi merhum Sultan Mustafa Han Hazretlerinin Validesi Sineperver Valide Sultan-ı Aliyüşşan Hazretlerinin Cariyesi Şemsi Hiram Kalfa. Kıraat eden ihvana Tenri emaneti olsun ki bu mezkur olan üç kişiye hayır dua zikr ede". Kitabın sahibi Şemsi Hiram Kalfa'dır. Kendisi Osmanlı Padişahı IV. Mustafa Han'ın Annesi Sineperver Ayşe Sultan'ın cariyesidir. Merhum Sultan Mustafa'ya, Annesine ve kendisine, okuyanların Tanrı emaneti olarak hayır dua etmelerini istemektedir. Yazının altında Şemsi Hiram kalfa'nın mühürü yer almaktadır. Kitabın 722. sahifesindeki ketebe kaydında eseri istinsah eden, Mustafa Efendi oğlu Ahmet isimli bir hattattır. Yazılış tarihini ise 25 Zilhicce 1227 (30 Aralık 1812) olarak belirtmiştir. Kitabın bundan sonraki serancamı ise hayli ilginçtir. "İstefhabehu El Fakir Hüseyin Nesim Katib-i Muhasebe-i Evvel El Memur Bi Ruznamçe-i Topخانه-i Amire Fi sene 1247" ifadelerinin

Marifetname Seydişehir nüshası 111-112. sayfaları

Marifetname Seydişehir nüshası 111-112. sayfaları

den İstanbul'da Tophane-i Amire Ruznamçecilerinden (Defterdarlık memurlarından) Hüseyin Nesim adındaki kâtibin 1831'de kitabın yeni sahibi olduğunu görüyoruz. Kitabın üçüncü sahibi ise Abdullah Eşref isimli bir zattır. İsmi ni mühründen tespit ettiğimiz bu kişiye dair malumat sahibi değiliz. Yalnızca kitabın 23 Safer 1269 (6 Aralık 1852)'da pederinden kendisine miras kaldığını belirtmiştir. Diğer bir notta ise "He'zel kitab Hikmet-i nisab ve indel enam makbul ve müstelep bahsül minel garaib ve men talea vefvegahü. 12 Kanun-ı evvel sene 309 (24 Aralık 1893) ifadesi yer almaktadır. Bu kitabın Seydişehir'e nasıl geldiği sorusu bizi düşündürmüştür. Bu sorumuza diğer bir kayıttan geçen "İstefhabehu El Fakir Esseyid İsmail Hakkı sekenehü Seydişehir" ifadeleriyle cevap bulmuş olduk. Seydişehir'de ikamet eden İsmail Hakkı Efendi kitabın son istifade edeni yani sahibidir. Altındaki mühürde de ismi açık bir biçimde okunmaktadır. Böylece kitap sonraki yıllarda Seydişehir Müftüsü ola-

cak olan İsmail Hakkı Efendiye geçmiş görünmektedir. İsmail Hakkı Efendi'ye ait olan ön kapak iç sahifedeki bir kayıttan ise Seydişehir'de Tahsin Efendi Hanın'da görülen bir dava kaydı not edilmiştir. Derkenarda, Tahsin Efendi Hanını kiralayan Seydişehir Kasabası sakinlerinden Hacı Kadıoğlu Said Efendi ile Bağralı Kalaycıoğlu Kara Mevlüt Ağaların davasının özeti 13 Ağustos 1895 tarihli olarak yazılmıştır. Kitabın bundan sonra da el değiştirmiş olduğu anlaşılıyor.

Tarih ilmi eriştiği yeni belgeler sayesinde bir devre ışık tutmaya devam ediyor. Seydişehir'de bulunan Marifetname'nin bu el yazma nüshası bu yönüyle son derece kıymetlidir. Kişisel arşivlerde benzeri vesikalara ulaşmak arzusu, çalışma heyecanımızı canlı tutmaktadır.

Kaynakça:

- Ahmet Bin Mustafa Efendi, "Marifetname", 25 Zilhicce 1227 (Seydişehir Nüshası)
- Bekir Topaloğlu, "Marifetname", TDV İslam Ans., Cilt 28, sayfa 57-59, Ankara 2003
- H.S. (D.T.1964) ile yapılan 10.12.2021 tarihli görüşme.